

kenységek kielégítéséről kellene gondoskodnunk.

Drasztikus erejű élettapasztalatok szinte bittal verik bele a nagy embertömegek lelkébe azt a meggyőződést, hogy a tudás csakugyan hatalom, amely a legmeglepőbb eltolódásokat okozza az emberi társadalom viszonyai terén. A tudás megszerzésére sem időnk, sem nyugalomunk nincs olyan értelemben és mértékben, mint ezelőtt, de annál mohóbban vágyakoznak egész társadalmi rétegek arra, hogy mintegy „iskolán kívül”, ha erőltetett tempóban is, minél többet elsajátíthassanak azokból az ismeretekből, amelyeket a békebeli nevelés kényelmes rendszerességgel és elővigyázatos iskolai adagolással igyekezett az emberek fejébe belecsepegtetni.

Érdekes látni, hogy a fizikai életbiztonságnak s általában az emberi egzisztencia eddigi alapjainak megrendülése milyen hatásos ijesztéssel kergeti a társadalom legkülönbözőbb rétegeinek a figyelmét ahhoz a problémához: hogyan is állunk hát a bizonyos „lélek”-kel? Van-e hát csakugyan lelkünk s mennyiben ismerhető meg a lélek világa? Persze a lelki életre vonatkozó, többé-kevésbé exaktan mondható ismereteket is azért szomjúhozzák ma oly sokan, mert ezeken a lépcsőkön át az emberi lét végső kérdéseinek a titkához szeretnének közelebb jutni.

Ha ezeket a végső problémákat soha semmiféle lélektan nem fogja is megfejtani, mindenesetre nemcsak a tudomány elméleti érdekei, hanem életbevágó fontosságú gyakorlati szempontok is kívánatosá teszik, hogy a lelki életre vonatkozó tudományos ismeretek minél könnyebben hozzáférhetőkké váljanak a tágabb értelemben vett olvasóközönség számára, mert egyik legbiztosabb támaszpontra lel bennük önismeretünk és emberismeretünk, egyszóval világnézetünk.

A tudomány népszerűsítése tehát ez a fontos és sürgős feladat s világos, hogy e feladatnak épp olyan fontos része a népszerű, vonzó és könnyenérthető jelleg, mint a feltétlenül tudományos színvonalú tartalom. Mikor most fel akarjuk hívni a nagyközönség figyelmét egy új könyvecskére, Szelényi Ödönnek

A lélek élete c. művére: a megítélés kettős szempontja közül az egyiknek, a tudomány mai színvonalának meglétét csak éppen konstatáljuk, hiszen erre vonatkozólag bő kezességet nyújt szerzőnk eddigi termékeny munkássága is. Hanem különös méltánylást érdemel a népszerű előadás nem könnyű feladatának szerencsés megoldása. Szinte meglepő e 124 lapra terjedő könyvecske tartalmi gazdagsága, mely változatossága ellenére sem válik zsúfoltsággá, az érdekességet és könnyenérthetőséget pedig a népszerűsítő módszer legbeváltabb eszközeivel, főként találó példákkal és jellemző anekdotikus esetekkel fozkossa a szerző. Bepillantásunk esik a lelki élet egész területébe s e terület határszélein lehetőleg helyre vannak állítva azok a hidak, melyekre a lélek vallásos ösztöneinek van szükségük s melyeknek felégetése a tudományos szempontra nézve semmi haszonnal nem járna, ellenben világnézetünk kedélyi alapjait végzetesen megrendítené. Melegen ajánljuk e könyvet azoknak a tanulni és nemesedni vágyó laikus ezreknek, amelyek számára készült.

Zsigmond Ferenc.

Császár Elemér: *Az irodalmi kritika.* A kritika fogalmáról, köréről, a rokontudományokhoz való viszonyáról, jelentőségéről, majd irányairól és fajairól, végül a jó kritika feltételeiről szól e könyv. A mű tárgyi szempontból irodalmunkban új, mert ha Kölcsey óta történtek is kísérletek irodalmunkban a műbírálat körének meghatározására és jogai körvonalozására: külföldi és hazai irodalmat felhasználó, összefoglaló tanulmányt könyvünk ad először. Teljességre törekvése okozza, hogy — különösen könyve első felében — részben ismert gondolatokat is kénytelen rekapitulálni, ami az olvasóban azt az aggodalmat keltetheti, hogy eredetibb gondolattermésben később sem lesz része. Pedig Császár sok tekintetben önálló már a bevezető részben is, ahol a kritika elemeiről, a leírásról, elemzésről beszél. A könyv második fejezete a kritikai értékelésben az esztétikai szempont jelentőségét hangsúlyozza, a harmadik a kritika jogosultságáról értekezve arra az eredményre jut, hogy, mint a mor-

finnal, a bírálattal is óvatosan kell bánni: tudatlanok és rosszakarutak könnyen visszaélhetnek vele. Igen sok helyes megállapítást s nem egy új eszlét tartalmaz a többi rész, s a fejezetek tartalmával, az író céljával általában egyetértünk.

Csak a kritikának műfajok szerint való osztályozásánál tett megállapításokra lehetne megjegyzésünk. Itt Császár sok elmeállal cáfolja a fel fogást, mely a kritikában különböző változatos formákat: alfajokat teremt. De bármily érdekes és végeredményében egyszerűsítő is ez az okfejtés: kétkedéssel ráznók fejünket, ha Salamon, Gyulai, Pétefy kritikáját lényegében azonosnak mondaná valaki. Hátha még a módszerben nyilatkozó különbségekre gondolunk! Itt oly eltérések vannak, melyek nem mindig mérhetőek logikával s mégis külön-külön kritikai világot jelentenek. S a mi kritikánkban távolról sincs annyi elhajlás, mint a külföldében. Bizonyára a kritika is osztályozható, de nem a műfajok szerint, melyekről szól (színkritika, versbíráló stb.), hanem — mint szerzőnk jól tudja — a kritikának a művel szemben elfoglalt álláspontja szerint. (Pszichológiai, szintetikus stb.) Császár e különbségekre tekintettel is van és sok elevenséggel jelenzi és bírálja el pl. az impresszionista kritikát. E válfajnak azonban már maga a létezése is arra figyelmeztet, hogy alfajok bátran megkülönböztethetők s nem kell ezt a válfajt is kivégeznünk azzal, hogy elveszük tőle a „tudományos szerep“ levegőjét, csak azért, mert a magasabb egység nevében a kritika többi gyermekét is eltettük láb alól. Nem tudom, jogsultán ötlük-e fel ez ellenvélemény, melynek bővebb kifejtésére itt különben sincs terünk, de úgy érezzük, hogy szerzőnk érvelése itt kevésbbé meggyőző, mint egyebütt.

Amit aztán Császár a kritika irányairól s később a jó kritika feltételeiről mond, az ismét tanulságos és meggyőző érdekes. Sajnáljuk, hogy az itt kifejezett gondolatokat még csak vázlatosan sem foglalhatjuk össze. Az bizonyos, hogy az író kimeríti tárgyát s oly világosan és áttekinthetően csoportosítja az anyagot, mintha csak a nagyközönséget tartotta volna szem előtt. Stílusa is mindenütt világos;

nem szépségre törekvő, hanem a tárgyhoz illece puritán és szabatos.

Hi kell még emelnünk az írónak a különböző kritikai irányok jellemzésében nyilatkozó tárgyilagos s azt a költök iránti gyöngédséget, melyel a jó kritika ioteteit megfogalmazza. „A kritikából kisugárzó jóindulat sokkal könnyebben győzi meg az olvasót arról, hogy elfogulatlan, megbízható kritikát olvas, mint a fölényes, vagy éppen gúnyos.“ —t.—

Hajnali harangszó. (Mécs László verseskönyve. Ungvar, 1923.) Az a keves költő, aki mai viszonyaink között nyitvanosságot keres első jelentkezésének, alig számítgat komolyabb kritikai megbeszélésre, mint aminőre az éppen nem kevés verselő is számot tart, iőtítve, hogy rendelkezésére áll egy-két barátiag felharsanó hírlapi kürt. De valói művészi becsúgyának mit nyújthat az enéie „melegnangu“ ismertetés, amelynek egyetlen sugalmazója az önaadminisztrálás: „Légy kegyes egy-két jóindulatú sorban...“? Az igazi művészi törekvés talán mégis többre becsüli a tükör igazmondását a minden életvalósággra homályt borító tömjénfüstnél.

A becsületes verskritikus pedig, aki ép művészi érzéken kívül egyébtől nem, csupán tanultságától vezeteti magát (ami nélkül műhatatlanul belesik az egykorú jelenségekkel szemben könnyen beálló itéletzavarba): az ilyen versbíráló — mondom — manapság szintén számot vethet vele, hogy vagy hivatásos ócsárlónak vélik, vagy baráti heroldnak.

Mécs László ungvári fiatal költővel könyvének nyolevan verse útján kötöttem ismeretséget, s az olvasásnak már feleútjában is éreznem kellett ez ismeretség értékét. Az önerejű költészet fualma érintett e sokszor még fiatalosan túlstilizált s az irodalmi hatásokat leplezetlenül ki valló költeményekből. Ezek a felületen csillogó irodalmiságok könnyen félre is vezethetik a felületen fennakadó s mélyebbre nem is kívánczó kritikásokat. Adyt emlegetik majd, akik Ady frazeológijában elvesztik Ady sajátlagos költői mivoltát. De az ilyenek valóban nem jutnak túl az üres szóhüvelyezésen.

Legyünk segítségükre. Nézzük